

1. pielikums

INFORMATĪVAIS APKOPOJUMS

[1] *Statistikas dati ES kontekstā, iecietība pret vardarbību ģimenē*

Vardarbības ģimenē problemātika ir viens no Eiropas Savienības sabiedrības izpētes tematiem. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gadā veiktā pētījuma datiem 24 % respondentu ES valstīs un 28 % Latvijā pazīst kādu no ģimenes vai draugu loka, kas ir cietis no vardarbības ģimenē. Latvijā katrs trešais (36 %) pazīst sievieti vai vīrieti savu kaimiņu vai tuvākajā apkārtnē, kas cietuši no vardarbības ģimenē. Neskatoties uz to, Latvijas sabiedrībā valda kopumā iecietīgāks skatījums uz vardarbības ģimenē izplatību.

Ja vidēji 74 % ES respondentu uzskata, ka vardarbība pret sievietēm ģimenē ir ļoti vai diezgan izplatīta, tad Latvijā šāds uzskats ir 58 % respondentu. Apgalvojumam, ka vardarbība ģimenē nav pieņemama, un tai vienmēr būtu jābūt sodāmai ar likumu, Latvijā respondentu kategorijā virs 40 gadiem piekrīt tikai aptuveni puse respondentu, pretstatā aptuveni 80 % ES valstīs.¹

Saskaņā ar aptaujas datiem 16,9 % Latvijas sievietes ir cietušas no fiziskas vai seksuālas vardarbības pieaugušā vecumā no saviem tuvākajiem – cilvēkiem, ar ko dzīvojušas vienā mājsaimniecībā, tai skaitā 12,3 %, pieredzējušas fizisko vardarbību, savukārt 4,6 % – seksuālo vardarbību. 91,2 % sievietes, kuras pieredzējušas vardarbību mājsaimniecībā, varmāka bija viņas intīmais partneris, bet 14,4 % – kāds cits mājsaimniecības loceklis, savukārt 5,7 % pieredzējušas vardarbību gan no partnera, gan no cita mājsaimniecības locekļa.² Īpašs vardarbības veids ir kibervardarbība (kas ģimenē var izpausties kā slepena izsekošana, sarunu noklausīšanās, personīgās sarakstes un bankas kontu pārbaude, sensitīvas ģimenes informācijas izpaušana interneta vidē u.c.).

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts 2014. gadā ir aprēķinājis, ka ar partneru vardarbību pret sievietēm saistītās izmaksas Latvijā varētu sasniegt 442 miljonus eiro gadā.³

[2] *Valsts policijas statistikas dati par vardarbību ģimenē*

Valsts policija gada pārskatā izdala atsevišķu kategoriju “Ģimenes konflikts”, kas sniedz gan valsts institūcijām un sabiedrībai, gan NVO statistisku kopvērtējumu par problemātikas apmēriem valstī. 2022. gadā Latvijā Valsts policijas Elektronisko notikumu žurnālā (ENŽ) sadaļā “Ģimenes konflikts” tika reģistrēti 8829 notikumi.⁴ Reaģējot uz notikumiem, Valsts policijas amatpersonas sagatavoja 3957 Ziņojumus par notikumu, kurus nosūtīja sociālajiem dienestiem. Valsts policijas amatpersonas pieņēma 647 policijas lēmumus

---

¹ European Commission (2016) Gender-based violence. Informētība par vardarbību ģimenē. Pieejams: http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/sur_veyKy/2115

² Vardarbības izplatība Latvijā. 2021. gads. Centrālā statistikas pārvalde. Statistisko datu krājums, 2022.

³ Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (2014). Aplēses par izmaksām, ko rada ar dzimumu saistīta vardarbība Eiropas Savienībā. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁴ Valsts policijas gada pārskats, 2022.

par nošķiršanu. No visiem ģimenes konflikta notikumiem (izsaukumiem) ap 7% klasificējas kā īpaši smagi, kuros nepieciešams pieņemt lēmumu par nošķiršanu.

Vidējais varmākas vecums 2022. gadā bija 41 gads, aizsargājamās personas vidējais vecums bijis 45 gadi. Vidējā vecuma apmēru ietekmē tas, ka varmāka (vīrietis) 13 % gadījumu ir bijis dēls. No visiem Valsts policijā pieņemtajiem policijas lēmumiem par nošķiršanu aizsargājamā persona bija sieviete 626 gadījumos un aizsargājamā persona bija vīrietis 21 gadījumā. Visbiežāk varmāka ir bijis kopdzīvotājs – 242 gadījumos, vīrs – 196 gadījumos, dēls – 81 gadījumā. 19 % gadījumos aizsargājamai personai vizuāli konstatēti miesas bojājumi.

Vardarbība ģimenē faktiski 2/3 gadījumu ir cieši saistīta ar alkohola patēriņu. Saskaņā ar Valsts policijas datiem 2022. gadā 65 % gadījumos varmāka konflikta laikā atradās reibuma stāvoklī; 18 % gadījumos aizsargājamā persona konflikta laikā atradās reibuma stāvoklī; 17 % gadījumos abas konfliktā iesaistītās puses atradās reibuma stāvoklī.

Daļa vardarbības ģimenē gadījumu ir saistīta ar fiziskā spēka pielietošanu, kā arī beidzas letāli. Valstī līdz šim nav veikts pētījums par slepkavību un smagu miesas nodarījumu tiešo saistību ar vardarbību ģimenē. Šāds pētījums un statistika ir nepieciešami turpmākās prevencijas darbam. Vienlaikus, nav pieejama apkopota informācija par vardarbības ģimenē gadījumu skaitu, ko konstatē sociālie dienesti un bāriņtiesas, jo minētās iestādes nedarbojas centralizēti visā valstī.

[3] *Ārvalstu pieredze vardarbības gadījumu izskatīšanai un cietušo atbalstam*

Vardarbības gadījumu izskatīšanai un cietušo atbalstam pasaules valstīs ir izstrādāti vairāki modeļi, no kuriem pazīstamākie ir Dulusas (*Duluth*) Amerikā modelis, MARAC modelis (Somija) un Ģimenes tiesību centra modelis (*Family Justice Center*) Limburgas reģionā Beļģijā.

Somijā MARAC modelis tiek “iedarbināts” smagākajos vardarbības ģimenē gadījumos, ietverot anketēšanu, starpinstucionālu risku novērtējumu, lai novērstu vardarbības atkārtosanos (aptuveni 4,5 gados 382 gadījumi). Šīs metodes rezultāti ir augsti, par 70 % samazinoties ziņojumiem par atkārtotu vardarbību. Modelis ticis ieviests, vadoties pēc Stambulas konvencijas uzliktajiem pienākumiem valstī nodrošināt efektīvu starpinstucionālu pieeju vardarbības gadījumos (18. pants) un veikt atbilstošu risku novērtējumu un risku vadību (51. pants).

Beļģijā Limburgas reģionā (ap 900 000 iedzīvotāju) ir izveidots Ģimenes tieslietu centrs (*Family Justice Center*). Tajā tiek pielietota tā dēvētā “ķēdes pieeja” (*chain approach*), kurā apvienojušās iestādes vardarbības gadījumu risināšanai – policija, prokuratūra, sociālie dienesti, probācijas dienests u.c. Centra mērķis ir institūciju sadarbība vardarbības apturēšanai un drošībai ģimenē, izskatot konkrētus gadījumus, ko izskatīšanai ierosina to institūciju pārstāvji, kuru redzeslokā tie nonāk, vai arī policija, ja ir bijis izsaukums vardarbības ģimenē gadījumā. Tādējādi lēmumu par tālāko rīcību pieņem nevis katra iestāde atsevišķi, bet gan kopīgi, iepazīstoties ar personas lietu un veicot risku analīzi, izstrādājot ziņojumu iesniegšanai tiesā. Šāda centra darbība nodrošina kvalitatīvas informācijas pieejamību tiesai, pieņemot lēmumu, piemēram, par tuvošanās aizlieguma noteikšanu. Uzsverams, ka šāda centra darbība nodrošina atbildīgo iestāžu pārstāvju regulāras sanāksmes, kas ir gan finansiāli, gan cilvēkresursu ziņā efektīvs risinājums.

Ar visiem modeļiem Latvijas atbildīgajām institūcijām un vadošajām nevalstiskajām organizācijām ir bijusi iespēja iepazīties gan projektu ietvaros, gan konferencēs. Pašvaldību sociālie dienesti iespēju robežās (vai atkarībā no pašvaldības ieskatiem par šīs problēmas prioritāti) īsteno starpinstitucionālo sadarbību, lai reaģētu uz krīzes situācijām ģimenēs. Piemēram, Talsu novadā, Tukuma novadā un Saldus novadā (pārņemot ārvalstu pieredzi) pēc nepieciešamības (vismaz reizi mēnesī) tiek sasauktas starpinstitucionālās sadarbības padomes, kurās tiek izskatīti konkrēti gadījumi (iesaistot pārstāvjus no sociālā dienesta, Valsts policijas, pašvaldības policijas, bāriņtiesas u.c.) un lemts par tālāko rīcību.

[4] *Pasākumi vardarbīgās personas rehabilitācijai*

Civilprocesa likuma 250.⁴⁷ pants kā vienu no pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļiem noteic pienākumu apmeklēt sociālās rehabilitācijas kursu. Pakalpojuma sniedzējs – SIA “Mācību centrs MKB”. Tiesu klientu statistikas datu informācijas avots: Labklājības ministrija.

Tiesu klientu statistika 2021-2023						
	Lēmumu skaits (pēc LM sistēmā esošās informācijas)	Atceltie lēmumi (pēc MKB uzskaites)	Klienti, kuri nav pieteikušies (pēc MKB uzskaites)	Informācija, ka klients apcietināts (pēc MKB uzskaites)	Informācija, ka klients miris (pēc MKB uzskaites)	Sociālās rehabilitācijas kursu apmeklēja
2021. gads (no 2. pusgada)	104	22	24	1	1	21
2022. gads	318	49	74	-	1	154
2023. gads (01.01.23.-31.07.23.)	258	22	108	-	1	126

[5] *Projekti, informatīvās kampaņas, konferences, mācības tiesu un tiesībsargājošo iestāžu pārstāvjiem (piemēri)*

1. Izdevums “Vardarbība ģimenē pret sievieti Rekomendācijas reproduktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu”, 2009. https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/data_content/var darbiba_gimene_rekomendacijas_1_0.pdf
2. Eiropas Savienības programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” līdzfinansēts projekts “Izpratnes veidošanas kampaņa par nulles toleranci attiecībā uz vardarbību pret sievietēm. “Vardarbībai patīk klusums”” (Nr. JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9944) (01.03.2017. – 31.08.2018.)
3. Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekts Nr. 9.2.1.1/15/I/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās”, “Metodiskais materiāls sociālajam darbam ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām”. 2020. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/8377/download>

4. Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekts no 2024. gada, veicot izvērtējumu par sociālās rehabilitācijas kursa vardarbīgas uzvedības mazināšanai apguvei efektivitāti. Kopš 2015. gada pakalpojuma efektivitātes novērtējums nav ticis veikts. Projekta ietvarā tiek plānots pilnveidot programmu.
5. Tieslietu ministrijas projekts “Stiprināt pieeju tiesiskumam Latvijā, veicinot mediācijas un valsts nodrošinātās palīdzības pakalpojumus“, ar kura palīdzību sniegts atbalsts vardarbībā cietušām personām. Projekta norises laiks: 28.03.2022., paredzētais ilgums ir 18 mēneši.
6. “Vardarbība pret sievietēm un bērniem Latvijā”. Situācijas apkopojums par statistiku un publiski pieejamajiem kvantitatīvajiem datiem. 2019. Papildināts – 2020. Ziņojums izstrādāts pētnieciskā projekta „Stiprinot ģimenes, kopienas un attiecības: antropoloģiska pieeja vardarbības izpētē” ietvaros. Projektu finansē Latvijas Zinātnes padome, projekta Nr. Izp-2018/1-0068.
7. 24.11.2016. notikusi Labklājības ministrijas organizēta starptautiska konference “Efektīvi - pret vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē”, kurā notikusi pieredzes apmaiņa ar Somijas, Norvēģijas, Nīderlandes, Igaunijas kolēģiem. Materiāli pieejami: https://www.lm.gov.lv/lv/konferences-efektivi-pret-var darbibu-pret-sievietem-un-var darbibu-gimene-materiali?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
8. Skaidrojums 28.08.2022. Rīgas bāriņtiesas mājaslapa. “Kā aizsargāt sevi un bērnus pret vardarbību”.
9. Iedzīvotāju aptauja par sabiedrības attieksmes maiņu attiecībā uz vardarbību ģimenē, 2020. Aptauja tika veikta Eiropas Savienības fonda projekta Nr. 9.2.1.3/16/I/001 “Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē” ietvaros.
10. Vardarbības izplatība Latvijā 2021. Centrālā statistikas pārvalde. Statistisko datu krājums, 2022. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2022-08/Nr_08_Vardarbibas_izplatiba_Latvija_2021_%2822_00%29_LV_EN.pdf
11. Rakstu sērija LV portālā:
  - a. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību: mērķis un piemērošanas kārtība (I)
  - b. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību: piemēroto līdzekļu aizstāšana, atcelšana un piemērošanas ilgums (II)
  - c. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību: vardarbības pierādīšana un piemērotā līdzekļa ietekme uz saskarsmi ar bērnu (III)
12. 16.11.2023. Krīžu un konsultāciju centra “Skalbes” un Labklājības ministrijas konference “Starpinstitucionāla sadarbība: visaptveroša pieeja dzīvei drošībā”.
13. Latvijas tiesnešu mācību centrs (LTMC) 2023. gada 3. oktobrī atklāja mācību programmu tiesnešiem un prokuroriem, ko Eiropas Padome izstrādājusi programmas “Cilvēktiesību izglītība juridisko profesiju pārstāvjiem” (HELP) ietvaros kā visaptverošu e-kursu par šo tematu, lai juridisko profesiju pārstāvji labāk izprastu, ko nozīmē vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē. 2022. gadā šādu kursu sekmīgi pabeidza 28 Latvijas tiesneši.

14. Tiesu administrācija ir noslēgusi līgumu ar biedrību “Cents MARTA” par mācību “Uz vardarbībā cietušā vajadzībām vērsta pieeja tiesu sistēmā” nodrošināšanu tiesnešiem un prokuroriem ar iespēju pieaicināt arī izmeklētājus. Mācības sāksies nākamajā gadā un norisināsies līdz 2026. gada maijam. Līguma ietvaros iespējams nodrošināt mācības aptuveni 160 akadēmisko stundu garumā.
15. Izmeklētāju mācību centrs 2023. gada 23. un 24. oktobrī organizēja mācībās komunikācijas uzlabošanai ar cietušo, kā arī vardarbības izprašanai. Nodarbības vadīja biedrības “Centrs MARTA” vadītāja un biznesa augstskolas “Turība” pasniedzēja ar specializāciju komunikācijā un krīžu vadībā.
16. Labklājības ministrija šajā jomā ir uzsākusi projektu - Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 4.3.6.4. pasākums “Atbalsta instrumentu izstrāde un ieviešana ģimenes funkcionalitātes stiprināšanai”, kura ietvaros plānoti arī pasākumi plašam speciālistu lokam, tajā skaitā tiesībsargājošajām iestādēm, ar mērķi veicināt vienotu izpratni par vardarbību ģimenē un vardarbību pret bērnu. Pasākumus ir paredzēts īstenot no 2024. gada 1. janvāra līdz 2029. gada 31. decembrim.
17. Projekts „Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem”. Projekta norises laiks: 1.02.2017.-31.01.2019. Projekta koordinators: Labklājības ministrija. Projekta partneri: biedrība “Centrs MARTA” un Valsts policija. Projekta asociētie partneri: Tieslietu ministrija un Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācija. Projekta mērķi: izstrādāt, pārbaudīt un ieviest multisektorālu, uz cietušo vērstu institucionālu sadarbības modeli vardarbības pret sievieti gadījumos - kopienas vienotās atbildes modeli. Projekta ietvaros tika izstrādāti un speciālistiem piedāvāti instrumenti (riska novērtēšanas anketa un darbības vadlīnijas), lai rīkotos efektīvi un ņemtu vērā upuru vajadzības. Projekta laikā gūta pieredze par starpinstitucionālo riska novērtēšanas sanāksmju - MARAC modeļa darbību Somijā.
18. 2018. gadā projekta ietvaros 5 Latvijas pašvaldībās - Cēsu, Balvu, Dobeles, Saldus novadā un Valmieras pilsētā - norisinājās Kopienas vienotās atbildes modeļa vardarbības pret sievieti gadījumu risināšanā pilotprojekti. Pilotprojektu ietvaros katrā pašvaldībā tika formēta starpdisciplināra komanda no dažādās jomās strādājošiem speciālistiem, kas pārstāvēja sociālos dienestus, valsts un pašvaldības policiju, bāriņtiesas, rajona tiesu un prokuratūru, Valsts probācijas dienestu, veselības aprūpes jomu un sadarbības krīzes centrus. Tika iepazīti ASV Dulusas modeļa risinājumi.
19. 2018. gadā - izpratnes veidošanas kampaņa par nulles toleranci attiecībā uz vardarbību pret sievietēm “Vardarbībai patīk klusums”. Projekts īstenots Eiropas Savienības programmas “Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” līdzfinansētā projekta “Izpratnes veidošanas kampaņa par nulles toleranci attiecībā uz vardarbību pret sievietēm “Vardarbībai patīk klusums”” ietvaros.
20. Konference “Brīva un droša dzīve. Starpinstitucionāla sadarbība aizsardzībai no vardarbības.” 26.11.2015.
21. 30.11.2017. konference “Efektīvi risinājumi vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievietēm novēršanai”.
22. 29.11.2018. konference “Atbalsta sistēma vardarbībā cietušām sievietēm. Starpinstitucionālās sadarbības modelis Latvijā”.